

УДК 159.9

DOI <https://doi.org/10.30970/PS.2022.spec.15>

ФОРМУВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ ДО НЕВИЗНАЧЕНОСТІ ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Галина Федоришин, Оксана Чуйко

*Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника,
вул. Шевченка, 57, м. Івано-Франківськ, 76000*

e-mail: halyna.fedoryshyn@pnu.edu.ua, oksana.chuyko@pnu.edu.ua

Сьогодення вимагає якісної професійної підготовки фахівців-психологів із застосуванням новітніх інформаційних та психолого-педагогічних технологій, які пропонує вітчизняний та європейський освітній простір. У цьому контексті своєчасним є аналіз можливості формування спеціальних (фахових) компетентностей, зокрема толерантності до невизначеності особистості, що охоплює доволі широкий спектр умінь та навичок. У статті проаналізовано результати емпіричного дослідження конструкту толерантності до невизначеності у майбутніх психологів, обґрунтовано необхідність формування толерантності до невизначеності як спеціальної (фахової) компетенції, що відповідає запитам сучасного українського соціуму на шляху до євроінтеграції.

У більшості респондентів – майбутніх психологів (79,5%) – виявлено середній рівень толерантності до невизначеності (ТН). Вони готові діяти у ситуаціях невизначеності, достатньо стійкі до сприйняття нових нестандартних ситуацій, сприймають їх як складні, але такі, які можна розв'язати. У їхніх уявленнях невизначеність – це ситуації невідомості й безвиході, а для меншої частини – можливостей. І в першому, і в другому випадку ситуація вимагає прийняття рішень і дій, а також викликає цілу палітру емоцій – тривогу, збентеження, страх, азарт. Як і в теоріях толерантності, так і в уявленнях респондентів досліджуваної вибірки спостерігається доволі широке різноманіття тлумачень ТН як здатності, риси особистості, уміння, емоційно-оцінкового ставлення. У статті проаналізовано взаємозв'язок ТН з особистісними рисами: переважний вибір стосувався компонентів емоційного інтелекту, резилієнтності. Наступний блок відповідей стосувався вольової сфери особистості – рішучості, впевненості, організованості, цілеспрямованості.

Результати емпіричного дослідження дозволили встановити зв'язки толерантності до невизначеності як фахової компетентності майбутнього психолога із важливими набутими соціальними потребами особистості у досягненні, визнанні, поміркованій готовності ризикувати й витримувати напругу кризових ситуацій, мисленнєвими конструктами, цінностями й багатьма соціальними навичками, такими як цілепокладання, уміння працювати в команді, відповідальність, впевненість у собі. Для частини досліджуваних наявність ситуації невизначеності не напружує й не перешкоджає досягненню цілей й адаптації до швидкозмінних умов, викликає інтерес, актуалізує потребу в саморозвитку й творчості, проявляється в активних конструктивних діях. Означене дозволяє окреслити модель і розробити тренінгову програму формування толерантності до невизначеності у майбутніх фахівців.

Ключові слова: невизначеність, толерантність до невизначеності, потреба у досягненні, готовність до ризику, прийняття рішення, компетентність.

Постановка проблеми. Утвердження кращих стандартів європейської освітньої і наукової традиції в українському суспільстві у процесі професійної підготовки у вищих навчальних закладах є одним із пріоритетних напрямів реалізації євроінтеграційних процесів, визначених Міністерством освіти і науки України [1]. У зв'язку з цим уважаємо

доцільним наголосити на необхідності розвитку у майбутніх фахівців-психологів соціальних навичок, необхідних для професійної діяльності та життєдіяльності в цілому у спільному українсько-європейському просторі. В умовах сьогодення формування толерантності до невизначеності у майбутніх фахівців набуває особливої актуальності, адже це допомагає не лише успішно виконувати професійні обов'язки, а й зберігати фізичне та ментальне здоров'я, виживати у буквальному сенсі цього слова.

Толерантність до невизначеності – складний феномен, що включає в себе низку компетентностей, зокрема: уміння управляти ризиками й готовність ризикувати і вбачати в ризику можливість, уміння вирішувати дилеми й приймати рішення, здатність до цілепокладання й прогнозування, уміння мотивувати себе та інших у досягненні поставлених цілей, уміння керувати емоційними станами, здатність витримувати напруження кризових ситуацій і здатність знімати напруження невизначеності. Оволодіння зазначеними компетентностями формує в особистості такі важливі якості: цілеспрямованість, рішучість, стресостійкість, організованість, відкритість, гнучкість, відповідальність та ін. [2]. Практична значимість конструкта толерантності до невизначеності полягає у забезпеченні особистості здатністю ефективно приймати рішення та зберігати продуктивну активність, досягати успіху та справлятися зі складними життєвими ситуаціями.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У звіті за 2021 р. для Національної ради освіти Г. Хауг і Ч. Тауч зазначали, що вища освіта є потужним джерелом змін і реформ у Європі (G. Haug and Ch. Tauch, 2001), а стратегія інтернаціоналізації європейської СВО позитивно впливає на розвиток людського потенціалу, конкуренцію талантів і досягнення більшого взаєморозуміння. Отже, інтеграція українського освітнього простору в європейський містить потужний потенціал для економічного й соціального розвитку Європи, а також для розвитку й модернізації вітчизняної системи вищої освіти та якості людського капіталу країни. С. Іванов та В. Антонюк проаналізували стан і проблеми інтеграції в європейський дослідницький простір і зауважили, що до євроінтеграційних процесів у вищій освіті поки що не залучені всі ВНЗ України, рівень їхньої участі у ЄСВО значно відстає від інших країн-учасників Болонського процесу, тому Україна не отримує усіх потенційних вигод від євроінтеграції для більш активної модернізації вищої школи [3]. Постає необхідність подальшого дослідження труднощів освітньої євроінтеграції у контексті виявлення здобутків, обмежень і визначення напрямів її розвитку відповідно до потреб українського соціуму.

Одним з пріоритетних завдань є покращення процесу професійної підготовки у вищих навчальних закладах, яке вже сьогодні активно вирішується через такі напрями: перегляд стандартів освітніх програм, моніторинг освітніх програм відповідно до цих стандартів, фокусування на таких важливих компонентах освітнього процесу, як дотримання академічної доброчесності, участь стейкхолдерів у створенні та реалізації ОП, формування у здобувачів вищої освіти компетентностей та професійно важливих якостей особистості, необхідних для командної роботи, успішної самореалізації в умовах невизначеності.

Мета статті – здійснити аналіз конструкта толерантності до невизначеності у майбутніх психологів, його зв'язку з ціннісно-потребовою сферою та низкою соціальних навичок, обґрунтувати необхідність формування толерантності до невизначеності як спеціальної (фахової) компетенції, що відповідає запитам сучасного українського соціуму на шляху до євроінтеграції, зокрема покращенню якості професійної підготовки, і забезпечить конкурентоздатність майбутніх фахівців на ринку праці України та Європи.

Аналіз конструкту «толерантність до невизначеності». Емпіричне дослідження проводилось у три етапи: на основі проведеного теоретико-методологічного аналізу праць з даної проблеми й визначених критеріїв толерантності до невизначеності розроблено

програму емпіричного дослідження, сконструйовано комплекс психодіагностичного інструментарію, адекватного меті дослідження; проведено емпіричне дослідження, здійснено статистичну обробку отриманих результатів; здійснено аналіз характеру взаємозв'язків досліджуваних показників, визначено психологічні особливості толерантності до невизначеності. Дослідження проводилось серед студентів факультету психології Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника м. Івано-Франківська. У дослідженні взяли участь 44 особи віком від 19 до 23 років, з них 95,5% осіб жіночої статі. Застосовано загальнонаукові методи теоретичного, статистичного аналізу, порівняння, узагальнення, систематизації.

Теоретичний аналіз дозволив виокремити такі критерії толерантності до невизначеності, як готовність до ризику та до прийняття нестандартних рішень в ситуації невизначеності, уміння керувати ризиками, мотивувати себе та інших до втілення ризикованих рішень, перевага потреби у досягненні у системі мотиваційної саморегуляції, ставлення до ситуації невизначеності як до можливостей саморозвитку і творення нового. У процесі емпіричного дослідження використано авторську анкету, опитувальник толерантності до невизначеності (автор С. Баднер, адаптація українською мовою Л. Кириєнко) [4], методику «Діагностика рівня особистісної готовності до ризику» (автор Шуберт (PSK)), методику визначення соціально-психологічної мотивації (автор О. Мірошниченко) [5].

Згідно з результатами опитувальника С. Баднера більшість респондентів (35 осіб, тобто 79,5%) має середній рівень толерантності до невизначеності (ТН) і для 33 (94,3%) з них основним джерелом толерантності є новизна, для 28 осіб (80%) – нерозв'язаність завдання чи ситуації, а для 30 осіб (85,7%) – складність завдання. У 9 осіб (20,5%) з загальної вибірки діагностовано високий рівень ТН. З низьким рівнем опитаних не виявлено. Окрім цього, студенти здійснили самооцінку сформованості у них толерантності до невизначеності методом шкалювання від 1 до 10, де 9–10 – найвищий рівень сформованості ТН. Так, 45,5% оцінили свій рівень як добрий (на 7–8 балів), 43,2% – як середній рівень (5–6 балів) і троє респондентів (6,8%) оцінили як відмінний (на 9–10 балів). Отримані дані свідчать, що в цілому студенти готові діяти у ситуаціях невизначеності, достатньо стійкі до сприйняття нових нестандартних ситуацій, сприймають їх як складні, але такі, які можна розв'язати. Лише для дев'яти осіб з високим рівнем ТН (а за результатами самооцінювання для трьох) новизна ситуації викликає радість, студенти приймають умови невизначеності, шукають їх, вмінють в них діяти. Вони вбачають у кожній невизначеній ситуації можливість вибору, розвитку, набуття досвіду, активно й продуктивно діють.

У психології є традиція вивчення феномену толерантності до невизначеності в контексті його взаємозв'язку з особистісними рисами. Так, студентам пропонувався перелік рис, з яких вони обирали ті, які, на їхню думку, притаманні особі, толерантній до невизначеності. Наші опитування студентів вказали на доволі широкий спектр особистісних рис, якими повинна володіти толерантна до невизначеності особистість. Так, переважний вибір стосувався компонентів емоційного інтелекту, зокрема «відкритість до змін і нового» (75%), «стресостійкість» (68,2%), «готовність до ризику» (61,4%), «гнучкість» (52,3%). Наступний блок відповідей стосувався вольової сфери особистості: «рішучість» (45,5%), «впевненість» (38,6%), «організованість» (31,8%), «цілеспрямованість» (29,5%). Студенти зазначали такі характеристики, як «допитливість» (27,3%), «сприймання невизначених ситуацій як бажаних» (20,5%), а також «почуття комфорту у ситуації невизначеності» (34,1%), які підтверджують отримані дані, що стосуються сприйняття кризової ситуації не як катастрофічної, а як такої, що містить потенціал до розвитку. Так, 59,1% опитуваних погодилися із твердженням «невизначеність сприяє прогресу і розвитку систем. Це шанс для якісних змін».

Саме завдяки впливу змін люди, речі та цілі системи можуть еволюціонувати й ставати кращими, а непередбачуваність і невизначеність стає джерелом самовдосконалення. Так, результати досліджень вказують, що особистісні характеристики, які пов'язані із толерантністю до невизначеності, сприяють самореалізації студентів [6]. Здатність перетворювати ризики в ситуації невизначеності на можливості Насім Таліб називає антикрихкістю й окреслює прості правила її формування. Антикрихкість, як зауважує автор – ліванський філософ, математик, – любить випадкове й невизначене, що означає (і це дуже важливо) любов до певного виду помилок. Люди з цією якістю завжди краще роблять, аніж думають. «Антикрихкість дає змогу функціонувати в умовах невизначеності, коли ми не до пуття відаємо, що робимо, і все одно досягаємо успіху... Завжди краще бути антикрихким невігласом, ніж дуже кмітливим і крихким» [7]. Результати наших досліджень підтверджують цю думку. Так, у студентів із високим рівнем толерантності до невизначеності найбільш поцінованими є такі риси, як готовність до ризику, сприймання невизначених ситуацій як бажаних, «почуття комфорту у ситуації невизначеності» (55,6%); цілеспрямованість, відкритість до змін, стресостійкість, рішучість і впевненість (44,4%); організованість і гнучкість (33,3%). Найбільш значущими рисами для студентів із середнім рівнем толерантності виявилися такі риси, як відкритість до змін (80%), стресостійкість (74,3%), готовність до ризику (65,7%). Можна стверджувати, що для студентів із високим рівнем ТН ситуації невизначеності є природними, бажаними і комфортними, а для студентів вибірки із середнім рівнем ТН такі ситуації вимагають більшого прояву гнучкості та емоційної витривалості, на чому вони й акцентують увагу.

Проаналізуємо більш детально таку ключову характеристику особистості, як готовність до ризику, категорію «ризик» і її зв'язок з ситуаціями невизначеності. Головною властивістю ризику є те, що він існує тільки стосовно майбутнього і нерозривно пов'язаний із прогнозуванням та плануванням, тобто з прийняттям рішення загалом. Отже, категорії «ризик» і «невизначеність» тісно пов'язані між собою, але не є тотожними. Ризик – категорія суб'єктивна, а невизначеність – об'єктивна. Слід зазначити, що вільної від ризику поведінки не існує. Це означає, що не існує абсолютної надійності. Якщо рішення взагалі приймається, то уникнути ризику неможливо [8]. Готовність до ризику відіграє ключову роль в оцінюванні ризиків, прийнятті й реалізації рішень в ситуаціях невизначеності й може бути різною залежно від виду ризику, від змісту ризикованих ситуацій діяльності (екстремальний і нормативно-звичайний ризик), від соціальної ситуації розвитку (особливості соціальних відносин особистості, соціально-професійна роль і пов'язана з нею діяльність, соціально-економічний статус), від віку і зумовлених ним особливостей життєдіяльності, потреб і ресурсів особистості, від мотивації досягнення, гендерних відмінностей і особистісних особливостей [9]. Із загальної вибірки досліджуваних нами респондентів 22 (50%) проявляють обережність у проявах ризикованої поведінки, з них 9 осіб (20,4%) украй обережні. У 17 респондентів (38,6% від загальної кількості опитуваних) є середній рівень вияву схильності до ризикованої поведінки. І лише 5 (11,3%) опитуваних схильні до ризику. З них троє мають високий рівень ТВ. У респондентів з середнім рівнем толерантності до невизначеності 18 осіб (31,4%) обережні і не проявляють ризикованої поведінки; у 15 осіб (42,8%) виявлено середній рівень схильності до ризику, у 2 осіб (5,7%) виявлено схильність до ризику. Отримані результати дають можливість зробити висновки про те, що студенти досліджуваної вибірки із середнім рівнем ТН проявляють обережність і помірковано ризикують.

Ключовим компонентом розгортання й інтенсифікації активності при прийнятті рішення в ситуації вибору, невизначеності й реалізації особистістю тієї або іншої стратегії дій є мотиваційна регуляція. Як зауважують О. Санніков, Н. Валентюк, вона характеризується

не лише силою прояву мотивів, але і їх співвідношенням у структурі мотиваційної сфери [10]. При цьому рівень мотивації досягнення як однієї із складових частин активності особистості, характерний для конструктивного підходу до вирішення завдань, відбивається на виборі особистістю відповідної копінг-стратегії. Так, у структурі мотиваційної сфери досліджуваної вибірки у 19 студентів (43,1%) переважає потреба у досягненні. Також вона є домінуючою і для студентів з середнім рівнем ТН – 62,8%. Відповідно до теорії Д. Мак-Клелланда, яка покладена в основу методики визначення соціально-психологічної мотивації, цим студентам властиве прагнення ставити складні завдання і цілі, досягати їх ефективно й самостійно, нести відповідальність за отримані результати. Та це не означає, що особи із вираженою потребою у досягненні автоматично будуть успішними й відповідальними. Результати залежатимуть від прояву цілого комплексу соціальних навичок, умінь і знань, серед яких потреба в досягненні виступатиме внутрішнім мотиватором.

Для 25% досліджуваної вибірки домінуючою є потреба у причетності й приналежності до групи, у встановленні й підтримці дружніх стосунків з оточенням, у входженні у спільноти й участі у командній роботі. Якщо цю потребу розглядати у системі академічних чи професійних потреб, то її формування відбувається у тісному зв'язку з корпоративною культурою організації, де навчається чи працює індивід.

У 6,8% досліджуваних загальної вибірки переважає потреба у домінуванні, прагнення контролювати дії інших, впливати на їхню поведінку, брати на себе відповідальність за дії та поведінку інших. Прояв цієї потреби може мати дві такі крайнощі: прагнення досягти максимуму влади та впливу на людей або прагнення мати владні функції, відмовляючись від будь-якої відповідальності. Отже, осіб із високим виявом потреби у владі умовно можна розділити на дві категорії: на тих, хто прагне влади заради влади (інтереси організації й інших людей виступають для них на другий план), а також на тих, котрі прагнуть влади для виконання групових завдань (для них цілі організації є в пріоритеті). Призначення даних осіб відповідальними за вирішення групових завдань вимагає додаткового вивчення їх ціннісної сфери та умінь працювати в команді. Підкреслимо, що для того, щоб потреба у владі була реалізована успішно, особа має володіти низкою інших професійних компетентностей [11].

У п'яти студентів (11,4%) потреби в досягненні і причетності проявляються однаково. Для студентів з високим рівнем ТН однаково важливими є потреба у досягненні й у причетності. Д. Мак-Клелланд підкреслює, що визначені потреби не мають ієрархічного підпорядкування й необхідно враховувати взаємний вплив усіх потреб на поведінку індивіда незалежно від сфери діяльності [12].

Як ми вже вище зазначали, лише діагностики рівня толерантності до невизначеності, потребової сфери чи готовності до ризику недостатньо для того, щоб фахівець ефективно виконував свої функціональні обов'язки і досягав високих результатів. Однією із вагомих складових частин успіху особистості є спосіб мислення, конструкти, якими вона мислить. Так, ми запитали у респондентів про образи, метафори поняття «невизначеність». Практично половина опитаних з високим рівнем ТН не дала відповіді на це запитання, двоє навели метафору туману, один – порожнечі, ще один сказав про повторюваність і безвихідь, як у фільмі «День бабака». Респонденти із середнім рівнем ТН також згадали про туман (2), безвихідь (3), нестабільність (3) і неприйняття (1), невідомість (1), а також глухий кут (1), закриту театральну ширму (1), дорогу, розділену у два боки (5), хмару, що змінює кольори (1), річку, в якій не знаєш глибини (1), людину у центрі океану, звідки не видно землі (1). Студенти асоціювали невизначеність з вогнем (1), з часом вибору (1), з шансом зробити нове (3) і розвиватися (1), з інтересом (2) і свободою (1). Можемо

помітити у метафорах загальноприйнятій визначення невизначеності як ситуації невідомості й безвиході і як ситуації можливостей. І в першому, і в другому випадку ситуація вимагає прийняття рішень і дій, а також викликає цілу палітру емоцій. Так, декілька студентів, відповідаючи на запитання про метафору, описали почуття страху, тривоги, збентеження, хвилювання.

На наше запитання «Які почуття у вас виникають у ситуації невизначеності?» ми отримали відповіді, які відповідають уявленням студентів невизначеності як невідомості й необхідності вибору і як повного можливостей шансу. Так, більшість опитаних переживає тривогу (65,9%), збентеження (52,3%), страх (34,1%) у ситуації невизначеності, 25% студентів переживають зацікавлення, 20% – азарт.

Толерантність до невизначеності респонденти розуміють як здатність витримувати кризу, адаптуватися (6), спокійне ставлення до невизначеності своєї, інших чи ситуації (8), внутрішній спокій при зовнішньому хаосі (1), готовність до різких змін способу або умов життя (2), прийняття непередбачуваного (8), рису, яка дозволяє не панікувати та вижити під час непередбачуваних ситуацій, сформуванню нової ідентичності (3), уміння шукати вихід зі складних ситуацій (1). Можемо помітити, що як і в теоріях толерантності/інтолерантності, так і в уявленнях респондентів досліджуваної вибірки доволі широке різноманіття тлумачень ТН як здатності, риси особистості, уміння, деякого емоційно-оцінкового ставлення. Зазначені тлумачення допоможуть нам у перспективі визначити напрями формування ТН у студентів як фахової компетентності майбутнього психолога.

Ми поцікавилися, якими навичками й уміннями повинна володіти людина, яка приймає рішення у ситуації невизначеності. 72,7% опитаних зазначили про «здатність витримувати напруження кризових, проблемних ситуацій». 61,4% відповіли про готовність до невизначеності, до здійснення вибору. 50% відмітили здатність переживати власні сумніви, незнання, ірраціональність переживань та поведінки. Студенти вказали на здатність до переживання нестачі інформації (відкритість новому досвіду і гнучкість) та її надлишку, здатність знімати напруження невизначеності (по 38,6%), уміння управляти ризиками і здібність приймати рішення, коли невідомі всі факти і можливі наслідки (по 36,7%), здатність до цілепокладання, прогнозування (31,8%). Для студентів із високим рівнем ТН також пріоритетною є «здатність витримувати напруження кризових, проблемних ситуацій» (88,9%), готовність до здійснення вибору (66,7%), здібність приймати рішення, управляти ризиками і знімати напругу (по 55,5% респондентів).

Висновки. З огляду на емпіричне дослідження можна відзначити тісні зв'язки толерантності до невизначеності як фахової компетентності майбутнього психолога із важливими набутими соціальними потребами особистості у досягненні, визнанні, поміркованій готовності ризикувати й витримувати напругу кризових ситуацій, мисленневими конструктами, цінностями й багатьма соціальними навичками, такими як цілепокладання, резиліентність, уміння працювати в команді, відповідальність, впевненість у собі. Частиною досліджуваних наявність ситуації невизначеності не напружує й не перешкоджає їм в досягненні цілей й адаптації до швидкозмінних умов, викликає інтерес, актуалізує потребу в саморозвитку й творчості, проявляється в активних конструктивних діях. Водночас пасивність у ситуації невизначеності також може бути конструктивною, адже вона оберігає від багатьох невірних кроків. Означене дозволяє окреслити модель формування толерантності до невизначеності у майбутніх фахівців шляхом формування soft skills сучасними тренінговими й коучинговими технологіями, які не дають готових відповідей, а шляхом застосування прямої коучингової комунікації, активного слухання й створення атмосфери довіри і віри у внутрішній потенціал дозволяють кожному скласти самостійно програму професійних компетентностей.

На завершення ще раз підкреслимо, що сьогодення вимагає якісної професійної підготовки фахівців-психологів із застосуванням новітніх інформаційних та психолого-педагогічних технологій. Якщо розглядати проблеми підготовки фахівців у сфері психології в умовах євроінтеграції, то своєчасним є аналіз можливості формування спеціальних (фахових) компетентностей, зокрема толерантності до невизначеності особистості, що охоплює доволі широкий спектр умінь та навичок. Перспективи подальших досліджень убачаємо в розробці та апробації тренінгової програми із застосуванням коучингових технологій у розвитку вказаних умінь та навичок у студентської молоді.

Список використаної літератури

1. Шкарлет С. Реформи МОН направлені на євроінтеграцію України. 2020. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/reformi-mon-napravleni-na-uevrointegraciyu-ukrayini-sergij-shkarlet>.
2. Федоришин Г. Толерантність до невизначеності як професійна компетентність психолога. *Психологія особистості*. Івано-Франківськ : Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника. 2022. Т. 12. № 1. С. 73–79.
3. Антонюк В. Інтеграція вищої освіти України в європейський освітній простір для розвитку людського капіталу. *Журнал європейської економіки*. Т. 20 (№ 3). 2021.
4. Барко В.Д., Кирієнко Л.А. Розроблення українського опитувальника толерантності до невизначеності для використання в національній поліції України. *Наука і правоохорона*. 2019. № 2 (44). С. 223–236.
5. Мірошниченко О.А. Акмеологічні засади проведення психолого-педагогічних тренінгів для дорослих : навчально-методичний посібник. Житомир : Вид-во «Рута», 2019. 240 с.
6. Чуйко О.М., Федорів М. Психологічні характеристики самореалізації студентської молоді: гендерний аспект. *Теоретико-методологічні проблеми сучасної психології особистості* : матеріали Міжнародної наукової конференції (м. Івано-Франківськ, 23–24 вересня 2021 р.). С. 87–92.
7. Телеб Н. Антикрихіть. Київ : Наш формат, 2021. 400 с.
8. Рішняк І.В. Системний аналіз категорій ризику та невизначеності. 2003. Lviv Polytechnic National University Institutional Repository. URL: <http://ena.lp.edu.ua>.
9. Білевич Н. Роль психологічної готовності до ризику в професійній діяльності жінок-поліцейських. *Юридична психологія*. 2018. № 2 (23). С. 156–170.
10. Санніков О.І., Валентюк Н.О. Роль і функції спрямованості у системі прийняття рішення особистістю. *Проблеми сучасної психології особистості* : матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції молодих учених та студентів (м. Одеса, 25–26 травня 2017 р.). Одеса, 2017. С. 156–163.
11. Mc Clelland D.C. *Assessing Human Motivation*. N.Y., 1971. 200 p.
12. Шпекторенко І. Особливості використання класифікації потреб Д. Мак-Клелланда в роботі з кадрами публічної служби. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2013. № 1 (16). С. 161–169.

DEVELOPING TOLERANCE TO UNCERTAINTY AS AN INTEGRAL PART OF PROFESSIONAL TRAINING OF STUDENT PSYCHOLOGISTS IN THE FRAMEWORK OF EUROPEAN INTEGRATION

Halyna Fedoryshyn, Oksana Chuyko

*Vasyl Stefanyk Precarpathian National University,
57, Shevchenko Str., Ivano-Frankivsk, Ukraine, 76000
e-mail: halyna.fedoryshyn@pnu.edu.ua, oksana.chuyko@pnu.edu.ua*

Nowadays, there is a need for quality professional training of psychologists using the latest information as well as psychological and pedagogical resources available in the domestic and European educational space.

In this context, it is appropriate to analyze the possibility of developing special (professional) competences, in particular tolerance to personal uncertainty.

In this article we analyze the results of empirical research of tolerance to uncertainty construct in psychology students, substantiate the need to develop tolerance to uncertainty as a special competence, which meets the demands of the contemporary Ukrainian society on its way to European integration.

The majority of respondents – student psychologists (79.5%) revealed an average level of tolerance to uncertainty (TtU).

They are ready to act in situations of uncertainty, sufficiently resistant to the perception of new non-standard situations, perceive them as difficult but manageable. In their understanding, uncertainty is a situation of suspense and deadlock, and for a smaller part of them, it is a situation of opportunities.

In both cases, the situation requires decision-making and actions and triggers a whole range of emotions, such as anxiety, confusion, fear, excitement.

Both in the theories of tolerance and in the respondents' understanding of the studied sample, there is a wide enough variety of interpretations of TtU as an ability, personality trait, skill, emotional and evaluative attitude. This article analyzes the interrelation of TtU with personality traits: the predominant choices concerned the components of emotional intelligence, resilience. Another block of answers related to the volitional sphere of personality: determination, confidence, orderliness, commitment.

Empirical research findings have made it possible to link tolerance to uncertainty as a professional competence of a student psychologist with important acquired social needs of a personality in achievement, recognition, moderate risk-taking willingness and ability to withstand pressure of critical situations, mental constructs, values and many social skills, such as goal setting, resilience, ability to work in a team, responsibility, self-confidence. For some of the respondents, the fact of being in a situation of uncertainty is not stressful and does not prevent them from achieving their goals and adapting to rapidly changing conditions; it arouses interest, activates the need for self-development and creativity, and manifests itself in active constructive actions. Given the above, we can outline the model and work out a training program for developing tolerance to uncertainty in our students.

Key words: uncertainty, tolerance to uncertainty, need for achievement, risk-taking willingness, decision-making.